

Využívání a ochrana přírodních zdrojů z hlediska práva

JUDr. Daniela Mazancová Dupláková

Předložená dizertační práce je svým tématem zaměřena na klíčovou oblast vztahů mezi člověkem a jeho životním prostředím. Přestože současná ekologická politika zdůrazňuje biocentrický přístup k ochraně životního prostředí, faktická činnost lidské společnosti směřuje především k ochraně zájmů člověka a k naplňování jeho potřeb. Vedle znečišťování životního prostředí patří jeho využívání, respektive přírodních zdrojů, mezi dvě základní kategorie činností, kterými člověk své životní prostředí ovlivňuje. V dnešní době je míra tohoto vlivu již natolik závažná, že ohrožuje z dlouhodobého hlediska schopnost lidské společnosti zajistit si žádoucí podmínky pro svoji existenci či-li trvale udržitelný rozvoj společnosti. Zaměření dizertační práce proto považuji za potřebné a s ohledem na stav právní úpravy v dané oblasti i za velice aktuální.

Samotná práce je zpracována v rozsahu 211 stran samotného textu rozdělného, mimo úvod a závěr, do pěti základních kapitol. Práce obsahuje všechny předepsané přílohy a po formální stránce ji hodnotím jako bezchybně zpracovanou. Text je přehledně členěn, autorka průběžně odkazuje na použité prameny, jejichž strukturovaný seznam spolu se seznamem použitých zkratk a anglickým shrnutím je připojen. Jediné k čemu se nemohu kvalifikovaně vyjádřit, je gramatická úroveň textu, s ohledem na fakt, že je práce psána ve slovenském jazyce. Nepochybuji ale, že i v tomto ohledu je vše v pořádku.

Z obsahu práce je zřejmé, že si autorka uložila velmi obtížný úkol. Záměrem práce je analyzovat a zhodnotit platnou právní úpravu využívání **všech** přírodních zdrojů, a to jak neobnovitelných, tak obnovitelných. Základním hodnotícím kritériem je pak efektivita, respektive udržitelnost takového využívání, byť se autorka zaměřuje i na ostatní aspekty jako je např. ochrana vlastnických práv.

Systematika a členění práce v zásadě odpovídají stanoveným cílům. Jak již zmíněno, práce se člení do pěti základních kapitol, ve kterých jsou postupně vymezeny základní pojmy, struktura právní úpravy a proveden podrobný rozbor regulace využívání neobnovitelných a následně obnovitelných zdrojů. Výhradu mám toliko k zařazení 6. kapitoly, věnované právní úpravě ve Francii. Zmíněná kapitola podává základní informaci o právní úpravě využívání jednotlivých přírodních zdrojů v tomto státě, aniž by autorka tuto informaci dále využila např. při srovnání s českou či slovenskou právní úpravou, jejichž rozbor je klíčovým cílem práce. Rozumím snaze autorky uplatnit znalosti získané pravděpodobně při zahraničním pobytu. Jejich využití by ale muselo být daleko důslednější. Poznatky ze zmíněné kapitoly se nepromítly ani do závěrů práce a její zařazení tak hodnotím jako nadbytečné.

Základní metodou, kterou autorka při zkoumání vymezené oblasti právní úpravy využila, je analýza platné české a slovenské právní úpravy a jejich vzájemné srovnání. V oblastech upravených i na úrovni evropského unijního práva se srovnání uplatňuje i v tomto směru. Porovnávání české a slovenské právní úpravy považuji za velmi šťastné řešení. Historická blízkost obou států, obdobné environmentální cíle, ale v mnoha oblastech překvapivě odlišný vývoj právní úpravy nabízí celou řadu podnětů k zamyšlení a úvahám *de lege ferenda*. Nutno dodat, že autorka tento potenciál ve značné míře využila.

Určitým limitujícím faktorem práce je rozsah tématu. Zaměření práce na všechny přírodní zdroje spolu se standardním rozsahem dizertační práce neumožňuje ve všech případech skutečně detailní uchopení všech dílčích témat, a to i přesto, že autorka mohla využít své poznatky a závěry získané při zpracování předchozích kvalifikačních prací. Uvedený nedostatek ale není takové povahy, aby předloženou práci diskvalifikoval, neboť základního cíle práce se autorce dosáhnout podařilo a vytýkaný nedostatek se dotýká spíše okrajových aspektů jednotlivých dílčích témat.

Vedle obecného hodnocení bych se rád vyjádřil i ke způsobu zpracování a obsahu jednotlivých kapitol. V rámci vymezení základních pojmů (kapitola 2.) autorka zařadila vody mezi neobnovitelné zdroje, s čímž nemohu souhlasit. Voda patří bezesporu mezi obnovitelný zdroj. Byť se v tomto případě jedná o vcelku principiální otázku, na zpracování samotné kapitoly věnované využívání vod (4.3) nemá autorčin omyl výrazný vliv. Uvědomění si povahy přírodního zdroje je ale podstatné pro interpretaci jednotlivých právních institutů zakotvených k jeho ochraně. Daleko větší pozornost by si zasloužil např. institut minimální hladiny podzemní vody, jehož dodržování slouží jako základní indikátor udržitelného využívání tohoto zdroje.

V úvodní kapitole postrádám vymezení vztahu mezi pojmem přírodní zdroj a životní prostředí. Absence tohoto vztahu se projevuje především v kapitole třetí, kde autorka představila základní právní rámec využívání přírodních zdrojů. Oba uvedené pojmy zde používá způsobem, který vyvolává dojem jejich vzájemné zastupitelnosti (např. u výkladu k ústavnímu právu – právo na příznivé životní prostředí; k delikt ní odpovědnosti – trestné činy proti životnímu prostředí). Přestože nijak nepochybuji, že autorka si je rozdílu těchto pojmů vědoma, v práci by výklad k jejich rozdílu neměl chybět.

Určitý nevyužitý potenciál pro diskusi se skrývá za ústavním zakotvením odpovědnosti ČR a SR za využívání přírodních zdrojů. Zatímco česká Ústava zavazuje stát v čl. 7 dbát o jejich šetrné využívání, slovenská Ústava zakotvuje postavení SR jako vlastníka klíčových přírodních zdrojů (např. nerostného bohatství, podzemních vod, vodních toků). Autorka tento právní stav konstatuje, ale již nijak nerozvíjí další úvahy, které se na základě takového rozdílu nabízí. Srovnání vlastnického (pečovatelského) a vrchnostenského přístupu k přírodním zdrojům by bylo jistě velmi cenné. Takové srovnání se nabízí i u jednotlivých dílčích témat, neboť i Česká republika je významným vlastníkem přírodních zdrojů (výlučným u nerostného bohatství, dominantním u lesů). Otázku vlastnické struktury u lesních, ale i zemědělských pozemků, autorka poněkud opomíjí, byť je poměrně klíčová. Rozhodně by si zasloužila větší míru pozornosti než kupř. úprava obecného užívání lesa, jehož vliv na udržitelný stav lesa není ani zdaleka tak významný.

Poslední připomínka se týká závěrů práce. Autorka, vycházející ze srovnání české a slovenské právní úpravy na jednotlivých dílčích úsecích, nabízí celou řadu cenných postřehů k jejich rozdílům a v mnoha případech upozorňuje na nedostatky jedné či druhé úpravy. Postrádám ale určité zobecňující závěry, respektive snahu o srovnání přístupu právní úpravy k jednotlivým přírodním zdrojům (s pochopitelnou výjimkou zemědělské a lesní půdy). Vzhledem k průřezovému zaměření práce by celkové závěry práce neměly obsahovat toliko shrnutí dílčích závěrů, ale jejich přesah.

I přes výše uvedené výhrady mohu konstatovat, že předložená práce JUDr. Daniely Mazancové Duplákové splňuje formální i obsahové požadavky kladené na doktorské dizertační práce a **doporučuji ji k ústní obhajobě**. V jejím rámci by se měla vyjádřit k uvedeným výhradám a odpovědět na následující otázky:

1. V souvislosti s využíváním nerostného bohatství se v současné době diskutuje i o možnostech regulace jeho využití toliko ve prospěch činností realizovaných na území ČR (např. uhlí pro teplárenství). Existují nějaká omezení plynoucí z evropského práva, která by tento způsob regulace diskvalifikovala?
2. Efektivní využívání přírodních zdrojů a tím i jejich ochranu lze zajišťovat i regulací činností, v jejichž rámci jsou spotřebovávány (např. v případě uhlí jeho efektivní spalování). Existuje právní úprava, která by byla zaměřena tímto směrem?
3. Na kterém úseku právní úpravy je ochrana a využívání přírodního zdroje upravena způsobem nejlépe/nejhůře odpovídajícím principu trvale udržitelného rozvoje?

V Praze dne 14. září 2012

JUDr. Michal Sobotka, Ph.D.
oponent